

INFORME TÈCNIC “ *BETLEM DE TIRISITI* ”

- DEFINICIÓ I ELEMENTS DE L'ACCIÓ TEATRAL -

1. Aproximació

La identitat d'un poble es posa de relleu, a més de la suma dels factors comuns al seu àmbit cultural, especialment per mitjà dels costums i de les tradicions pròpies que ha estat capaç de conservar. Entenem per tradicions, en aquest aspecte, realitats d'origen divers: religiós o profà, cívic o polític, gremial o festiu, que conflueixen a la societat actual i que també contribueixen a conformar-la. Són, alhora, un tresor antropològic i cultural i, per això mateix, la seua protecció, difusió i estudi constitueixen un repte que obliga, especialment, a les administracions públiques. Per altra banda, reflexionar al voltant d'una manifestació tradicional, en aquest cas del Betlem de Tirisiti, exigeix prendre situació, en primer lloc, en un marc espai-temporal concret: és a dir, pel que fa al Betlem de Tirisiti, en Alcoi i a l'època nadalenca.

Alcoi és una ciutat inequívocament valenciana i, a més, amb uns trets molt característics, que li vénen del seu caràcter industrial (primera ciutat valenciana que va fer la Revolució Industrial ja al segle XVIII), de la seua posició geogràfica (bastant aïllada quasi fins els nostres dies) i del gran dinamisme social que li ha marcat la història. El Nadal, a Alcoi com als altres llocs, és època de costums i tradicions. El seu decurs actual, també com a tot arreu, està exposat als canvis socials accelerats, a les modes que imposen models culturals aliens i, afegida als anteriors, la influència d'una pressió comercial que sembla anorrear tot allò que li resulta superflu. Aquestes tendències uniformitzadores, no cal dir-ho, s'han intensificat en les darreres dècades. Encara avui, però, hi ha conceptes i trets d'identitat heretats, com ara les estrenes, l'asguinaldo, les nadaletes, el gust per determinats menjars, l'afecció de muntar el pessebre i, finalment, la Cavalcada dels Reis Mags (amb els preludis de la desfilada de Pastorettes i el Ban Reial amb les burrettes missatgeres...). Alcoi manté un ambient cultural propi ben compacte al voltant de la quinzena màgica. De les darreries de desembre als inicis de gener. De la Nit de Nadal a la Nit de Reis. Eixe és, exactament, el marc del Betlem de Tirisiti.

La situació actual del Betlem amb el barracot per espai, la restaurada escenografia i el suport institucional, dóna per conseqüència la dignificació i revaluació de l'espectacle prenent com a nord allò de tradició que li és més característic. S'ha fet evident que el Betlem té els arrels ben assentats en l'estima popular i que el nivell d'exigència, pel que fa a la seua conservació i

difusió, creixen cada nova temporada. No podria explicar-se d'altra manera que, de sobte, el públic es compte per milers ni que la demanda supere cada any l'oferta del nadal anterior, obligant a anticipar les representacions ja fins els primers dies de desembre. És en aquesta línia on s'hi pot inserir el fet actual d'haver-se iniciat un expedient de declaració com a Bé d'Interés Cultural, per part de la Generalitat Valenciana, segons disposa la Llei de Patrimoni Cultural Valencià. Tot això com a conseqüència de la petició de l'Ajuntament d'Alcoi, recolzada amb més d'onze mil signatures de ciutadans i entitats cíviques, socials i culturals.

2. Concreció del fet escènic

El Betlem de Tirisiti prové, ben segurament, de les antigues representacions del naixement de Crist que són comunes a quasi tota Europa. El costum del betlem, entès genèricament com a representació d'escenes amb figures en l'àmbit domèstic i per temps del solstici d'hivern, sembla arrelat a Itàlia des de molt antic, des d'abans inclús del cristianisme. A partir de finals de l'Edat Mitjana, incorporat a l'àmbit de la religió cristiana, pren volada i s'escampa als països veïns. Especialment intenses, en aquests segles, són les relacions de les riberes mediterrànies (Estats Pontificis, regne de Nàpols i Sicília...) amb els països hispànics de l'antiga Corona d'Aragó.

Vist, doncs, un origen ben probable, i centrant l'anàlisi a Alcoi, pot constatar-se que, a partir del substrat dels betlems tradicionals, enriquits amb figures animades a partir del segle XVIII, se'n plasmaria una mena molt especial de representació a meitat del segle XIX, just al punt de l'apogeu de la revolució industrial alcoiana. Entre 1870 i 1880 hi ha documentada a Alcoi la concurrència de tres empreses familiars amb espectacles semblants i, paral·lelament, la vigència d'un costum popular, el de "córrer els betlems", que sembla indicar-nos l'afecció per aquesta mena d'espectacles. Precisament la competència entre els betlemers, buscant guanyar que el favor del públic es decantara cap a l'espectacle de cadascun d'ells, portaria a incorporar diversos elements d'actualitat, de personatges populars o d'escenes de caire còmic, fins constituir una barreja molt especial i un tant allunyada d'allò que, primerament, era l'espectacle purament religiós. Així es configura, doncs, un teatre de titella, de format menut i públic familiar, que reuneix elements argumentals religiosos comuns i coneguts, però també molts altres, heterogenis, on s'hi reflecteixen costums locals, fets singulars o tradicions alcoianes, i protagonitzats per personatges tipificats amb les seues usances o, més encara, altres que el públic pot fins i tot reconèixer.

3. Factors i variables

Com hem assenyalat, el Betlem de Tirisiti és producte d'una cultura urbana especialment rica i complexa -així ho ha estat igualment l'evolució d'Alcoi-, i se li han incorporat elements populars, dites, personatges, escenes... de la vida quotidiana, del treball i de la festa. Aquesta capacitat d'integració ha arribat a constituir-se en una característica més; potser la més important. Per això es fa difícil destriar què és essencial i què prescindible. Arribat el moment, però, cal fixar un punt mínim per poder definir el Betlem mateix, sense trencar la seua capacitat fagocitadora, però marcant uns límits que li salvaguarden l'autenticitat.

4. El Text

La transmissió del text ha sigut oral fins quasi els anys noranta. De tota manera, de l'autenticitat d'aquell que es fa servir actualment hi ha memòria explícita i corroborada pels investigadors locals; així ho corrobora la documentació existent a les hemeroteques i, també, les entrevistes documentades al llarg de les darreres dècades, amb la gent gran que el va conèixer a primeries del segle XX.

Amb bastant certesa es pot assegurar que la versió actualment representada és molt fidedigna respecte de la tradicional. Pel que fa al text, el podríem considerar com a bastant fixat pels anys trenta del segle actual. En efecte, no hi ha a la representació cap al·lusió a factors posteriors a la dècada dels anys vint. Per altra banda, no és aventurat suposar que la supervivència del Betlem, als anys difícils de les dècades quaranta i cinquanta, exigia obviar qualsevol referència al parèntesi republicà i a la dura situació de l'Alcoi de la postguerra. Arribats els anys 60, amb un règim polític que s'alleugeria progressivament, podrien haver-se reobert les portes a la incorporació de noves referències a l'actualitat. Dissortadament, però, per eixa època, el Tirisiti pateix una crisi que interromp, fins i tot, les representacions entre 1961 i 1967.

Tot i això, un teatret de perots i ambient superficialment religiós com el de Tirisiti, que podia semblar una cosa obsoleta vist des del prisma de la *dècada prodigiosa*, aconsegueix perviure, en estat latent, amb aparicions intermitents als nadals dels anys 68 i 69, i renaixer amb més o menys fortuna en 1973. La nova etapa, de la mà d'una companyia que el pren com emblema propi, està plena d'incerteses, representacions fora de context i esquitxada d'algun que altre element, tècnic o de contingut, afegit sense massa miraments. Tot això desemboca, en 1990, amb l'assumpció per part de l'Ajuntament de la ciutat.

El text que es fa servir des d'aleshores manté, al cent per cent, els continguts originaris transmesos per les generacions anteriors de betlemers, té la flaire de la immediatesa i, alhora, l'encant de la superació del temps i el lloc actuals. Un dels trets característics del text del Betlem de Tirisiti és el seu caràcter bilingüe. Parlaríem, més exactament, d'una pràctica diglòssica, com en molts altres exemples d'ús de la llengua pròpia per part dels valencians. En efecte, en tot allò que pertoca a la narració d'història sagrada, l'idioma que fa servir el narrador –i el posa en boca dels personatges- és exclusivament el castellà. En canvi, tots els diàlegs del narrador amb els personatges –fora del marc literal de la narració bíblica-, les explicacions d'escenes profanes o les diferents exhortacions al públic, són absolutament totes en valencià. No cal insistir en que la llengua castellana s'havia fet amb l'exclusivitat de la representació oficial del missatge religiós des del segle XVIII, i que Alcoi n'estava subjecte al fenomen general. Val a dir que l'ús del valencià al Betlem de Tirisiti, encara que amb aquesta limitació anterior –o gràcies a ella- no ha patit entrebancs remarcables.

5. Subdivisions i escenes

Dins del *tempo* accelerat, quasi frenètic, que desplega l'acció, és ben senzill distingir dues parts ben definides: Les anomenades "Part Sacra" i "Part Costumista-Alcoiana", que es corresponen, respectivament, amb la narració del naixement de Crist, l'adoració i la fugida a Egipte i, en el cas de la segona, amb una sèrie d'escenes de contingut específicament alcoià, de situacions viscudes per part de personatges o de costums populars reflectides sobre l'escena.

6. Tècnica

Quant a la tècnica, cal remarcar que els titelles són de peu i vareta. Això vol dir que els perots, muntats sobre varetes verticals, corren per l'escenari pel si d'unes guies practicades a la base d'aquesta, entre els diversos elements escènics. Els manipuladors, des de baix, imprimeixen amb aquesta limitació els moviments longitudinals, transversals i oscil·lacions de les figures, i apleguen a dotar-les d'una notable agilitat. Precisament aquesta manipulació característica és un dels factors que aporta més interès al Betlem de Tirisiti, perquè es tracta d'una tècnica quasi desapareguda en favor d'altres com el fil, el quant o el teatre negre. Coincideix aquesta descripció amb aquella que feia Xavier Fàbregas en 1980:

“Les trenta-sis figures de tija, situades sobre una petita plataforma, circulen per uns canals que separen els diversos plafons que componen el sol de l’escenari. Algunes d’aquestes figures poden accionar el braç, mogut per un fil. Els manipuladors, davall de l’escena, mouen les figures amb uns desplaçaments ràpids i els presten una gestualitat esquemàtica i divertida alhora”.

Un altre aspecte característic és el de la veu dels personatges. Abans que res, cal dir que de tots els que participen en l'obreta, només dos prenen la paraula: el personatge central, Tirisiti, i el Sereno –aquest últim amb la intervenció limitada a una escena, això sí, especialment participativa per part del públic-. Tots dos, Tirisiti i Sereno, parlen amb la veu matisada per una llengüeta metàl·lica que afina el to d'un mode molt especial, fins el punt de dificultar la comprensió d'allò que diuen i necessitar la traducció per part d'una veu en off. El narrador pren, així, una importància capital per a la comprensió d'allò que es narra.

7. Escenografia

L'escenografia representada s'inspira clarament en aquella que és característica del centre de la ciutat d'Alcoi, és a dir, amb la tipologia dels edificis amuntegats per pura necessitat orogràfica. En primer pla, hi ha l'espai assimilable a la plaça, flanquejada pels edificis de la venda i de l'església. Pot remarcarse el paral·lelisme amb la plaça d'Alcoi, flanquejada per idèntics edificis. Serà també el centre de les diverses accions que s'aniran desplegant al llarg de la funció. En segon pla, al fons de la plaça, hi ha una mostra dels obradors artesans, inserits també en allò que seria la imatge industriosa d'Alcoi. A l'extrem de les vores de l'escena, unes dones que renten al safareig (esquerra) i una castanyera seu vora una palmera (dreta). En mig, algunes figures populars (llauradors, una venedora de titots, un camp de blat..). Finalment, com a línia de l'horitzó, es perfila la silueta arquetípica per als alcoians del Barranc del Sint. Eixe serà el camí que portarà els Reis d'Orient a la ciutat, i també el lloc primigeni per a l'aparició de Sant Jordi.

8. Ambientació musical i efectes de so

Com a fons musical de les escenes es fan servir cançons populars valencianes de Nadal –*Nadales*-. Existeix memòria d'actuacions en directe per part de formacions locals modestes (dolçaina, instruments de corda...) que van ser posteriorment substituïdes per música enregistrada. Per a les escenes de l'Adoració, taurina i festera s'utilitza música de pasdoble. No s'observa, en aquesta darrera etapa, variació de les peces concretes escollides.

A més de la música, cobren importància els efectes sonors que reforcen determinades accions de la trama. Tancar de portes i finestres, caiguda de l'estrella, bastonades a la burretta, sonar de campanes, colps que els personatges fan per fer-se escoltar o que fan imaginar, per exemple, la persecució de Tirisiti pel bou a dins de la venta... Com reforçant aquesta importància, un efecte sonor -un tro- és la culminació de l'espectacle i dona el senyal d'acabament al públic de dins, i al de fora que esperava.

9. Els personatges

Poden fer-se algunes divisions pel que fa als personatges, segons la seua importància dins l'acció, si tenen intervenció parlada, si es relacionen directament amb els principals o, pel contrari, són només figures decoratives amb algun moviment puntual.

- El protagonista: Tirisiti

Inicialment el personatge del venter no tenia altre nom que aquell que l'identifica amb el seu ofici. Però el fet és que el públic ha acabat identificant-lo amb allò que escolta quan el venter crida a la seua dona, Tereseta, filtrada la veu de l'actor per la llengüeta metàl·lica que li és tan característica: "Tirisiti". El nom del protagonista passaria, tot seguit, a anomenar el Betlem mateix.

Pel que fa a la indumentària, dins la definició que podria considerar-se com a popular de finals del XIX i principis del XX, té un punt de distinció -llaçada al coll, camisa blanca...- que marca alguna distància amb els altres personatges masculins. El tocat de barretina catalana, d'incert origen, completa una imatge d'allò més característica.

La personalitat de Tirisiti és especialment complexa. Per una part, en la seua aparició inicial, es mostra insensible a la necessitat de la Sagrada Família que va buscant on passar la nit. Ni tan sols el narrador podrà convèncer el venter per tal que els llogue un raconet a la seua hospederia. A partir d'ací, és clar, Tirisiti s'ha guanyat la suposada animadversió del públic i les successives desventures que pateix només poden provocar la hilaritat i, per contra, la complicitat amb aquells que li fan alguna mala passada, com ara el bou o el retor.

Després de la intervenció inicial, Tirisiti és el fil conductor de les escenes de la part popular. En algun quadre, intenta deixar patent la seua superioritat respecte dels altres personatges (menyspreant el treball, per exemple; o fent-se

el valent i torejant el bou). Tot, però, acaba sortint-li malament: la seua dona, Tereseta, s'entén amb el retor a la vista de tots. El bou acaba tupant-lo i fent-lo plorar. Fins i tot l'eixida honrosa amb què vol acabar l'espectacle, el viatge en globus, acaba en desastre.

No obstant això, el personatge té bons moments, com quan contempla i fa visques als festers que desfilen la Diana i passen per davant de la venta. O quan se'n riu del treball aliè, mentre que ell, d'ofici més descansat i poca inclinació personal a l'esforç, es permet el luxe d'anar passejant-se per la plaça.

- **El narrador**

La veu en off, femenina en aquesta darrera etapa del Betlem que s'encetava en 1990, és de tot punt essencial. La seua aportació es el fil conductor de l'argument, fa de pont entre els personatges i el públic, anima a la participació d'aquest, i té l'importantíssim paper de traductor dels diàlegs de Tirisiti i del Sereno, que d'altra manera serien inintel·ligibles per l'especial fonètica a què obliga l'ús de la tècnica vocal de llengüeta.

- **Tereseta**

El nom de la muller del venter, Tereseta, coincideix amb la denominació tradicional de les titelles a les terres de Mallorca: "teresetes". No es pot fer segura la relació, però porta a pensar en alguna concomitància, i encara més tenint en compte l'afluència d'immigrants balears que arriben a les comarques veïnes al llarg dels segles XVII i XVIII. Com hem dit anteriorment en parlar de Tirisiti, el nom de Tereseta està en l'origen del nom del protagonista.

- **El sereno**

L'ofici de *sereno*, vigilant nocturn que cridava les hores al veïnat, és un dels més relacionats amb la vida quotidiana de les ciutats a primers de segle. Són també característiques les seues felicitacions del Nadal, casa per casa, per recollir les estrenes que alegraren un poc el migrat sou que percebia de l'Ajuntament. Potser d'ací ve la incorporació al Betlem de Tirisiti, del qual n'és un dels personatges més populars pel fet de les interpel·lacions que li fa el públic.

- **L'agüelo**

És una de les figures que més expectació provoca entre el públic. Només aparèixer, rep l'escriadassada dels xiquets, als qui fa gràcia la rapidesa dels seus moviments, podria dir-se que enrabiats, travessant l'escena per anar a

missa. Pel que fa a la indumentària del personatge, és característic el vol de la capa i el cap cobert amb una boina tradicional -antigament sembla que era una mena de caputxó negre-.

- **El torero**

Sense descartar possibles al·lusions a les infidelitats de Tereseta, la inclusió de la festa dels bous dins de la funció respon, ben segurament, al favor del públic per aquest espectacle en l'època de formació de l'argument. Aquest factor es veuria reforçat per la popularitat que va assolir un torero alcoià, Andrés Coloma "Clásico". Fet i fet, el text recull el nom del personatge real, igual que ho farà posteriorment amb Milà, el propietari del globus de l'escena final que, no obstant, no arriba a aparèixer com a personatge.

- **El clergat: el monesillo, el sagristà, el retor**

Ténen un paper determinant en algunes escenes de la part popular. Cal remarcar la confusió creada al voltant de la identitat del retor i del sagristà, personatges que s'han aplegat a confondre en diversos moments de la trajectòria històrica del betlem, -és a dir, eren interpretats per un únic titella-, mentre que en altres apareixen com a clarament diferenciats i amb dues figures. Això, potser, respon a un calculat alleugeriment –o a l'efecte contrari- de l'esvarós assumpte que suposa el festeig amb Tereseta a la vista de tots. Tot fa pensar que els canvis han hagut d'obeir a factors socials externs, com les successives èpoques d'anticlericalisme o, per contra, de preponderància del paper social de l'Església.

- **Els festers moros i cristians**

La incorporació d'una escena de desfilada de moros i cristians contribueix decisivament a marcar el caràcter alcoià de la representació. Són quatre les filaes que apareixen a l'escenari, dues mores i dues cristianes, encara que al llarg del temps han canviat filaes i indumentàries. Els festers desfilen, amb el seu cap d'esquadra –inclosos els Sergents dels bàndols moro i cristià, com en la Diana real-. Els acompanyen els acords d'un pasdoble dianer. Hi ha constància de la presència de diverses filaes al llarg de la història del Betlem, algunes d'elles ja desaparegudes. Les filaes i dissenys respectius que apareixen ara corresponen a l'època actual

Els festers es relacionen amb Tirisiti i també amb el públic, al qual dediquen un gir d'esquadra, i se'n van tan de pressa com han aparegut, per deixar pas al colofó fester: l'aparició de sant Jordi.

- **Sant Jordi**

Apareix a cavall, en efecte, i ho va inicialment al Barranc del Sint, sobre la silueta del fons. Tot seguit es situa al lloc on pertoca, és a dir, dalt del castell, amb l'actitud característica que té a la festa alcoiana des de primeries del segle XIX, és a dir, amb sageta a la mà sobre els moros –ací inexistent-, mentre sona l'himne de la Festa.

- **La Sagrada Família**

Apareix des de la primera escena i incorpora el venter, Tirisiti, a la narració bíblica mitjançant la llicència argumental de demanar-li posada a la venta. D'aquest mode tan senzill, el text identifica la ciutat d'Alcoi, on transcorre la història per a l'espectador, i la Betlem del Nou Testament. Posteriorment intervenen en el retaule del Naixement i l'Adoració, i fan mutis després de la fugida a Egipte, que tanca la Part Sacra del Betlem de Tirisiti.

- **El llaurador del blat i la guàrdia romana**

Protagonitzen, juntament amb la Sagrada Família, l'escena de la fugida a Egipte per motiu de la persecució d'Herodes.

- **Els pastors**

Representen, per una banda, aquells que són propis del betlem i, en conseqüència, participen en l'Adoració després que l'Àngel els ha avisat del naixement de Jesús. El seu paper, no obstant, pot considerar-se més ampli i representar, a l'igual que els personatges que assisteixen a missa o els artesans homes i dones, a la població alcoiana.

- **Les beates i altres assistents a missa**

Com hem dit abans, els pertoca la representació popular. La parella de beates té un paper més destacat per motiu de ser objecte de les burles de Tirisiti, encara que el protagonista no perd oportunitat de ficar-se amb tot aquell que passa per davant de sa casa: així ho fa amb l'*agüelo*, el *senyoret*, la *guapeta*, el *sereno* i, fins i tot, amb els moros i cristians.

- **Els Reis Mags**

Mantenen la tipologia que és típica a Alcoi: una desfilada amb ordenació diferent a la usual a la resta d'Espanya (Alcoi presenta el rei negre al mig de la comitiva). Els acompanya la música del pasdoble "L'Entrà dels Reis".

En un primer moment apareixen per la línia de l'horitzó, simbolitzats per una sèrie de punts lluminosos que avancen cap a la suposada ciutat, amb fons sonor de tabals. Tot seguit ja s'integren al recorregut urbà amb les seues cavalcadures.

- **El bou**

La figura del bou és protagonista d'una de les escenes preferides pel públic. Apareix sobtadament, en acabar la missa, com una amenaça que cau sobre el desprevingut Tirisiti. Iniciada la lidia per part del *torero* Clásico, Tirisiti voldrà acabar-la amb el resultat desastrós que li és característic.

La figureta és menuda, massa i tot per a ser versemblant en comparació amb el tamany de les altres figures. Porta, a més, una esquella al coll, i a ella al·ludeix el narrador per tranquilitzar Tirisiti a prop del perill que puga suposar apropar-se a l'animal.

Pel que fa a la denominació, Tirisiti –i el narrador, que li fa la rèplica al diàleg- utilitzen la paraula castellana “toro”. És un factor més de bilingüisme-diglossia o, potser, com la barretina de Tirisiti, un altre element d'ascendència catalana, país on s'utilitza igualment la paraula “toro”.

- **Altres personatges i figurants:**

-els llauradors (el que cava, el del blat)

-l'Àngel

-el pastor amb el ramat i l'arrier amb el carro

-la burretta de la Sagrada Família i els cavalls dels Reis

-els artesans i artesanes

-les dones del safareig

-la venedora de titots

-la castanyera

La intervenció de tots aquests personatges i figures és molt simple. Alguns afegeixen al seu paper de figurant una atribució de diàleg –feta, com sempre, per mitjà de la veu del narrador- (Àngel, llaurador del blat); mentre que altres, simplement, realitzen alguna acció que reforça una escena determinada (artesans, rentadores, castanyera, arrier, pastor amb ramat, llaurador que cava...)

- **Els objectes animats:**

-l'estrella dels Reis Mags

-
- el Portal de Betlem
 - el blat
 - la palmera
 - les portes i finestres
 - la campana
 - el Castell de Festes d'Alcoi
 - el globus de Milà

Són objectes que prenen animació i, des d'aquest punt de vista tan genèric, poden considerar-se com personatges figurants.

- **El públic**

La intervenció del públic, com s'ha fet palès al llarg d'aquesta exposició, és fonamental per a la representació del Betlem de Tirisiti. L'espectacle pren, amb aquesta participació de l'espectador, un caràcter interactiu que pot arribar a allargar alguna escena (com la del *sereno*) o motivar un canvi al text (el brindis del bou a algú del públic per part de Tirisiti). Com hem dit abans, el narrador, es justifica també per l'existència d'aquest diàleg permanent que realitza amb el públic, connexió necessària amb els personatges de l'escena.

10. Calendari, durada i altres factors de les representacions

El calendari del Betlem de Tirisiti ha estat, tradicionalment, aquell que marquen les festes de Nadal i Reis. Des de fa uns anys, concretament des que se'n va fer càrrec l'Ajuntament d'Alcoi, s'ha buscat donar-li major difusió entre el públic escolar. Les funcions s'inicien amb el mes de desembre; són dues setmanes amb sessions reservades per als centres escolars de la ciutat i de les comarques veïnes, amb horaris també concertats.

Els dies immediats al Nadal, temps també de vacances escolars, les funcions s'obren a tots el públics buscant l'afluència familiar. Per això s'intensifiquen els dies centrals de festa fins arribar al 4 de gener, Dia del Ban (conegut com "Dia de la Burreta", per ser aquests animals els dipositaris del correu adreçat pels menuts als Mags d'Orient), que es celebra l'anterior a la Cavalcada de Reis.

Com que les funcions es fan ininterrompudament, des de migdia fins a poqueta nit, i la durada de l'espectacle és aproximadament de 30 minuts, al llarg del mes de representacions se n'arriben a fer més de cent. El total d'espectadors, en els últims anys, s'acosta als catorze mil. Curiosament, les funcions obertes a tot el públic compten amb majoria d'adults, acompanyats quasi sempre, això sí, d'algun xiquet.

Les cues a la porta del barracot són tan característiques com els altres elements que envolten el Betlem. Des del punt de mira dels espectadors, l'existència d'un temps d'ordenada espera, com a pas previ a l'accés a l'espectacle, és una cosa plenament assumida. Ni tan sols l'esquerpa temperatura de les vesprades d'hivern alcoianes sembla ser un obstacle. La ubicació del Betlem al marc de la Glorieta Municipal, aporta també un toc de melangia per als grans i facilita un lloc d'esplai amb atractiu afegit per als menuts, que fa més lleugera l'espera.

L'espai interior i la configuració física del barracot han patit tantes variacions com canvis d'empresa o la ubicació el Betlem mateix. N'ha hagut de més o menys còmodes, amb visió de l'espectacle més o menys deficient. A hores d'ara, el barracot compta amb un disseny específic i una bona acústica i visibilitat per als espectadors, sense haver perdut el caràcter dels espais anteriors i sí, pel contrari, guanyat en condicions i seguretat. El barracot actual constitueix una seu estable i pròpia, però mòbil alhora, que no tanca la possibilitat de futures noves reubicacions. El projecte és de l'arquitecte Manuel Vidal (1990). Inicialment es munta a la Plaça de Dins, aprofitant les especials característiques que ofereix l'antic claustre del convent de Sant Agustí, incorporat a la trama urbana al segle XIX. Des de 1992, però, passa al jardí més tradicional d'Alcoi, la Glorieta Municipal, lloc on sembla haver trobat l'acomodació més escaient.

La capacitat del barracot, pel que fa a nombre d'espectadors per cada funció, s'ha mantingut intencionalment limitada, per tal de no trencar la proporció entre la dimensió escènica, menuda, i el públic assistent. Hi caben unes 80-100 persones (segons siga la proporció d'adults i nens), ubicades en esglaons de fusta i asseguts de manera frontal respecte de l'escena.

11. Conclusió

Amb tot allò exposat podem felicitar-nos per la supervivència i el bon estat de salut d'aquest fet cultural, tan valuós històricament i antropològic, com és el Betlem de Tirisiti d'Alcoi. Ens trobem, afortunadament, amb un dels pocs casos en què les circumstàncies han permès la supervivència d'un element singular del bagatge cultural col·lectiu. El Betlem de Tirisiti, com un trasplantament vigorós des d'una altra època, ens apropa a la societat alcoiana d'abans -i amb ella, a tots els valencians que ens han precedit-. Per això mateix ens obliga amb l'esdevenidor, per al qual acomplim el paper, indefugible i simultani, d'hereus i custodis del patrimoni cultural.